

Emina Čano-Tomić
Beograd, Narodna biblioteka Srbije

УДК 025.3:004.738.5

KATALOGIZACIJA INTERNET RESURSA ISKUSTVA I IMPLEMENTACIJA

1. *Knjige postoje da bi se koristile*
 2. *Svakom čitaocu njegova knjiga*
 3. *Svakoj knjizi njen čitalac*
 4. *Štedite vreme onima koji čitaju*
 5. *Biblioteka je organizam koji raste*
- S. R. Ranganathan, 1931.

UVOD

U našoj informatičkoj eri još ne postoji bolja definicija biblioteke i uloge bibliotekara od ovih pet jednostavnih principa zasnovanih na povezivanju ljudi, biblioteka i informacija koje oni koriste. Crawford i Gorman su 1995. ponudili „Pet novih zakona bibliotekarstva” u želji da reinterpretiraju Ranganathana za biblioteke današnjice (i verovatno sutrašnjice). Oni glase:

1. Biblioteke služe čovečanstvu
2. Poštujte sve oblike prenošenja znanja
3. Inteligentno koristite tehnologiju da biste unapredili usluge
4. Štitite slobodan pristup znanju
5. Poštujte prošlost i stvarajte budućnost.

U skladu sa ovih pet starih i novih zakona bibliotekarstva pokušaćemo da u ovom radu razmotrimo neke od mogućnosti i iskustava u oblasti katalogizacije Interneta, danas najvećeg informacionog sistema na planeti, koji predstavlja dragocen izvor za sve one koji se bave naučnim ili ma kakvim drugim kreativnim radom. Biblioteke su tradicionalno institucije čija je misija da svojim korisnicima obezbede pristup što širem krugu informacija, pa se, otuda, javlja potreba da u svoje bibliografske baze podataka uključe i kataloške zapise koji opisuju Internet resurse. Već dugi niz godina stručnjaci iz oblasti bibliotekarstva i informatičkih nauka pokušavaju da razreše nedoumice i probleme koji prate ovaj složeni zadatak. Zahvaljujući tome danas je već veliki broj nacionalnih i univerzitetskih biblioteka u svetu u svoje kataloge uvrstio i kataloške zapise koji opisuju Internet izvore. Njihova iskustva su nam dragocena i mogu nam pomoći da se i sami odvažimo da COBIB.SR povedemo u tom pravcu.

INTERNET

Kratka istorija razvoja Interneta

Internet je osnovala fondacija NSF (National Science Foundation) 1980. godine kao mrežu koja je na početku obuhvatala samo mreže akademskih institucija u SAD, da bi se potom na nju priključile NASA i veliki broj drugih državnih institucija. Vremenom Internet prerasta u najveću globalnu računarsku mrežu na planeti. U najkraćim crtama, istorijski razvoj računarstva i tehnologije koji je to omogućio mogao bi se podeliti u sledeće faze:

- šezdesete godine: tehnološki napredak omogućio je prvo fizičko povezivanje računara u mrežu;

- sedamdesete godine: ARPA (Advanced Research Project Agency) definiše protokole komunikacije i tako proizvođače računarske opreme primorava da sa različitih postojećih rešenja komunikacionih protokola pređu na protokol TCP/IP kao industrijski standard. Ova standardizacija je omogućila nastanak Interneta u SAD, mada su u to vreme bili priključeni samo veliki (mainframe) računari;

- osamdesete godine: u Švajcarskoj, u čuvenoj Evropskoj laboratoriji za fiziku elementarnih čestica CERN, nastali su HTML

(Hypertext Markup Language), URL (Uniform Resource Locator) i HTTP (Hypertext Transfer Protocol), markerski jezik i komunikacioni protokol, bez kojih pojava World Wide Web-a (Web) ne bi bila moguća. WWW, koji je prvobitno bio samo jedan od Internet servisa, danas je za većinu korisnika praktično sinonim za Internet;

- devedesete godine: pojava jeftinih mrežnih kartica, ubrzano širenje lokalnih mreža i korišćenje PC računara omogućuju eksplozivan razvoj Interneta u globalnu mrežu svih mreža kakvu danas poznajemo: najveći informacioni sistem na planeti, koji pored elektronske pošte, FTP servera, USENET grupa i mnoštva drugih servisa (kao što je Gopher) obuhvata i World Wide Web i njegove resurse.

Pojava Webapromenila je način na koji pristupamo informacijama. One su nam sada dostupne 24 sata dnevno, bez obzira na fizičku lokaciju na kojoj se nalazimo. Iz realnosti već definisanog sveta štampanih izvora informacija iznenada smo dospeli u ekranski elektronski univerzum, zaslepljeni nepreglednom količinom informacija koje pokušavamo da razumemo i organizujemo (prema poslednjim podacima pretraživač Google indeksira neverovatnih šest milijardi Web referenci). Statistike govore da su, pored naučnih ustanova i akademskih mreža, danas najveći korisnici Interneta biblioteke, mada je teško zamisliti bilo koju oblast društvene delatnosti u kojoj on ne igra značajnu ulogu (trgovina, informisanje, zabava...).

Kako “plivati” u nepreglednom okeanu Interneta

U tom okeanu informacija, među prvim servisima za pretraživanje Internet sadržaja, takozvani “lovci” na informacije bili su Yahoo i AltaVista. Zanimljivo je da su u svojoj organizaciji i interfejsu koristili logiku i strukturu slične onima na kojima su počivali postupci skladištenja i pretraživanja u starijim informacionim sistemima poput biblioteka, ili arhiva i dokumentacionih centara. Yahoo je organizovan po principu hijerarhijskog stabla koje prati stručne oblasti, krećući se od opšteg ka posebnom, po čemu podseća na organizaciju stručnih bibliotečkih kataloga. AltaVista koristi pretraživanje preko ključnih reči, što asocira na predmetni katalog, s tom razlikom što predmetna klasifikacija podrazumeva korišćenje tezaurusa, strogo kontrolisanog rečnika i definisanih načela formiranja odrednica. Danas su u upotrebi brojni Internet pretraživači, kao što su Google, Lycos, Inktomi, itd., koji za pretraživanje koriste jedan od ova dva pristupa ili njihovu kombinaciju.

Zahvaljujući ogromnim automatski generisanim indeksima, Internet pretraživači mogu velikom brzinom pregledati velike količine informacija na Internetu, ali u pretrazi nisu precizni i zahtevaju dosta vremena za dolaženje do željenih podataka. Otuda bi bilo korisno raspolagati metapodacima o samim Internet resursima koji bi nam pomogli u pretrazi. Već niz godina stručnjaci iz različitih oblasti bave se ovom problematikom i u toku je više inicijativa za razvoj i usvajanje standarda u ovoj oblasti. Cilj je dolazak do najboljeg mogućeg načina definisanja prihvatljivog standarda za formiranje metapodataka o sadržajima na Internetu, što bi doprinelo njegovoj većoj preglednosti i lakšem pristupanju informacijama. Informatički stručnjaci kao sledeću fazu u razvoju Interneta predviđaju nastajanje takozvanog semantičkog Weba, što podrazumeva razvoj standarda za opisivanje i razmenu metapodataka.

Inicijative za standardizaciju metapodataka za opisivanje Internet resursa

TEI (Text Encoding Initiative) koristi SGML (Standard General Markup Language) za pravljenje i vezivanje deskriptivnog fajla za elektronski dokument, pri čemu nije tako kompaktan i standardizovan kao MARC formati koje mogu da koriste različiti sistemi, ali omogućuje povezivanje opisa sa dokumentom.

Dublin Core Initiative je projekat u okviru kojeg se već nekoliko godina radi na predlošku deskriptivnog standarda za metapodatke koji bi koristili sami kreatori elektronskih resursa. Ovaj standard bi bio pogodan za jednostavno mapiranje na TEI ili MARC, kojima bi se dopunjavao do punog bibliografskog zapisa, ali je za sada nedovoljno kontrolisan i stoga neadekvatan.

URC (Uniform Resource Characteristics) je kreiran da bi se uspostavila veza između URL-a (Uniform Resource Locator) i URN-a (Uniform Resource Name): može sadržati metapodatke kao što su autor, naslov, izdavač, sadržina, ali i informacije o reviziji, restrikcijama, verziji, itd. Pogodan je za mašinsku obradu, ali mu je struktura labava i sužena (ima samo 10 elemenata).

MARC (Machine Readable Cataloging) je složeni set standarda za opisivanje, pohranjivanje, razmenu i pretraživanje mašinski čitljivih bibliografskih podataka koji postoji već skoro 30 godina. Postoje brojni

„dijalekti” MARC-a, kao recimo USMARC, ili UNIMARC. Visoko je razvijen i standardizovan. Dodavanjem polja 856 MARC ostvaruje vezu između opisa i samog elektronskog resursa, kao i vezu sa drugim MARC bibliografskim opisima. On omogućuje široku analizu sadržaja i podržava pristup i opisivanje. MARC je projektovan za razmenu podataka između automatizovanih bibliotečkih sistema, a ovi sistemi se mogu projektovati i koristiti na načine koji omogućuju upotrebu specifičnih segmenata informacija enkodiranih korišćenjem MARC-a.

Navedene inicijative pokazuju da postoje brojne metode kojima se radi na pronalaženju načina da se omogući opis i pristup elektronskim izvorima. U idealnoj situaciji sami autori Internet resursa mogli bi davati smernice u obliku metapodataka na tragu Dublin Core inicijative, uključene u dokumente koji mogu biti mašinski čitljivi. Oni bi bili mašinski obrađivani i manipulisani korišćenjem kompjutera, u TEI ili MARC formatu. U tom obliku mogli bi biti ocenjivani i odabirani za katalogizaciju, a odabrani bi se mogli dopuniti do punog MARC zapisa. Tako bismo otvorili mogućnost da se katalogizacija Internet resursa vrši jednostavnim postupkom. Ali pre toga treba odgovoriti na još neka pitanja.

Prednosti i nedostaci Internet pretraživača

Kada se razmatraju karakteristike Internet pretraživači (*search engine*), nameću se sledeći zaključci o njihovim prednostima i nedostacima:

Prednosti

- njihovi indeksi su dostupni 24 sata dnevno, sedam dana u nedelji;
- dostupni su sa svake lokacije na kojoj postoji računar i priključak za Internet;
- svaki pretraživač nudi listu pogodaka koji nas vode do “objekata u obliku dokumenata”, koji su obično odmah dostupni;
- lične Web prezentacije i mnoštvo drugih sadržaja dostupni su bez posredovanja ili intervencije selekcijom, procesiranjem ili načelnim odlukama o katalogizaciji;
- omogućuju prolaz do drugih pretraživača i kataloga, uključujući i bibliotečke, koji su indeksirani kao Internet resursi;

Nedostaci

- jedan skup pogodaka može sadržati mnoštvo duplikata;
- rezultati pretrage su nekonzistentni i zavise od karakteristika izabranog pretraživača – isti upit može ostati bez rezultata na jednom pretraživaču, i dati mnoštvo pogodaka na nekom drugom;
- internet pretraživači ne omogućuju pristup sadržaju baza podataka, niti pružaju opis kriterijuma za unos dokumenata u bazu;
- rečnik nije kontrolisan, a pravila interpunkcije i ortografije nisu standardizovana;

BIBLIOTEKE I INTERNET

U starom, dobro definisanom i organizovanom svetu štampanih (i drugih neelektronskih) izvora, gde su informacije organizovane prema kataloškim principima koji su se razvijali i usavršavali u dugom vremenskom periodu, bibliotečki katalozi predstavljaju osnovni oblik sintaksički organizovanih informacionih sistema. Time je omogućeno skladištenje i pronalaženje izvora u obliku različitih štampanih dokumenata, zvučnih i video zapisa, vizuelnih i multimedijalnih publikacija. U tom kontekstu, bibliografski zapisi odgovaraju onome što informatičari danas opisuju kao metapodatke – “strukturisane informacije koje omogućuju upravljanje drugim informacijama i njihovo korišćenje” (Lagoze i Payette, 2000).

S pojavom Interneta, biblioteke koje su već raspolagale elektronskim katalozima bile su u prilici da svojim korisnicima omoguće pristup bibliotečkim katalozima putem OPAC-a (Online Public Access Catalog). Razvoj novih tehnologija doneo je bibliotekama nove mogućnosti u pristupu zaštiti građe putem digitalizacije i skladištenja u elektronskom obliku, što je opet omogućilo da veliki deo fondova bude dostupan u elektronskom obliku preko javnih elektronskih kataloga na Internetu (takozvani online pristup).

Priroda biblioteke i kataloga se sa razvojem tehnologije ubrzano menjala. Onlajn katalozi su postali mnogo više od sredstva za pronalaženje dokumenata koji se nalaze u bibliotekama; sada su oni portali koji vode do niza resursa u svim formatima. Menadžeri u bibliotekarstvu sve češće govore o **pristupu** (umesto o posedovanju) kada su u pitanju bibliotečke

zbirke. Osim toga i sami Web sajtovi postaju sve važniji izvor informacija u istraživačkom radu. Sve ovo dovelo je do prihvatanja ideje o potrebi katalogiziranja Web sajtova (i ostalih Internet resursa) i inkorporiranja zapisa o njima u onlajn kataloge. Naravno, jasno da bibliotekari nikada neće biti u mogućnosti da katalogizuju kompletan Internet, niti je potrebno da to čine.

Bibliotekari i informatički stručnjaci su formulisali niz argumenata koji govore u prilog katalogizaciji Internet resursa. Navešćemo neke od njih:

- na ovaj način Internet resursi bivaju podvrgnuti filtriranju od strane bibliotekara koji se bave sadržinskom obradom i u prilici su da vrše selekciju, kako bi izašli u susret specifičnim potrebama korisnika određene vrste biblioteke;

- formalno su i koncizno kontrolisani kroz bibliografski opis, normativnu kontrolu i predmetna analizu;

- automatizovani bibliotečki sistemi u kojima se kataloški zapisi pohranjuju razvili su se u dovoljnoj meri da mogu da izvode sofisticirana pretraživanja velikih količina zapisa;

- što je najznačajnije, Internet resursi se na ovaj način integrišu sa milionima bibliografskih entiteta koji su već indeksirani u nekom od MARC formata.

Principi bibliografske kontrole mogu poslužiti kao osnova za katalogizaciju Interneta. Jedan od principa je da zapis treba da ponudi integrisan i razumljiv opis dokumenta, u ovom slučaju dokumenta na Internetu. Zapis treba da jasno ukazuje na odnos dokumenta prema njegovim ranijim (ili nekim drugim) manifestacijama, kao i odnose prema drugim dokumentima (recimo ako katalogiziramo sadržaj neke baze podataka dostupne preko Interneta). Drugim rečima, svrha katalogizacije je da se obezbedi dovoljno informacija koje će korisniku koji vrši pretraživanje omogućiti da dođe do sadržaja koji su za njega zaista relevantni i korisni.

Elementi zapisa:

- Naslov dokumenta
- Imena onih koji su odgovorni za intelektualni sadržaj
- Informacije o izdanju i ediciji
- Mesto nastanka (da bi se identifikovali aspekti kao što je gledište, uključujući elemente poput geografske lokacije i/ili imena institucije)

- Starost informacije (npr. datum nastanka intelektualnog sadržaja)
- Značajne fizičke karakteristike (npr. veličina u bajtovima ili uređaj neophodan da bi se dokument pregledao)
- Odnos prema drugim entitetima (npr. broj u grupi dokumenata, ili štampani dokument sa koga je kopiran)
- Deskriptor sadržine u kontrolisanom obliku
- Lokacija dokumenta
- Druge informacije koje svaki dokument treba da sadrži da bi se omogućio razumljiv opis.

U ovom trenutku većina OPAC-a u svojim zapisima omogućuje unošenje hiperlinkova koji vode do dokumenata na Internetu. U MARC formatu ta mogućnost je otvorena 1993. godine uvođenjem polja 856. Ovo polje omogućuje korisnicima kataloga da iz kataloškog zapisa direktno pristupaju Internet lokaciji koja je katalogizirana (ako su u tom trenutku povezani sa Internetom).

Biblioteke se sve više okreću takvim alternativnim načinima diseminacije informacija iz izvora poput baza podataka ili serijskih paketa dostupnih na Internetu preko agregatora.

Izazovi katalogizacije Interneta

Pošto je sve više izvora informacija koji ne postoje u opipljivom obliku (u obliku štampanih i sličnih materijala), a ni same elektronske publikacije (u obliku elektronskih izvora na Web-u) nemaju jasno definisanu fizičku lokaciju, tradicionalne metode selekcije i bibliografske kontrole gube na adekvatnosti, posebno u slučaju izvora dostupnih putem Interneta. Danas se publikacijama (izvorima informacija) češće “pristupa” nego što se “dobavljaju” ili “poseduju”, tako da i sami pojmovi “selekcije” i “razvoja kolekcije” dobijaju nova značenja. Isto se može reći i za “lokaciju”, jer su elektronske publikacije obično distribuirane, a ne centralizovane.

Kao što Meri Bet Veber konstatuje “Odluka o katalogizaciji Internet izvora stavlja nas pred brojne izazove... . Potrebno je doneti odluke, kako o tome koje će vrste Internet resursa biti katalogizovane tako i o tome koje će informacije biti uključene u bibliografski zapis. Odluke o katalogizaciji dodatno se komplikuju time što se već dugo važeće konvencije katalogizacije ne mogu direktno primeniti na Internet resurse”¹⁾.

Internet resursi predstavljaju poseban izazov za katalogizatore. Mnogi Web sajtovi ne mogu se opisati ni kao statično-monografski ni kao serijski, već kao dinamičko-monografski ili “integrativni” izvori, što podrazumeva ne samo to da zapis za njih bude redovno ažuriran već i to da podaci u fiksnim poljima budu ostavljeni “otvorenim”, te da opis izvora sadrži i podatak o tome kada je poslednji put bio kontrolisan.

Tu su i teškoće koje proističu iz činjenice da se katalogizacija ne vrši “sa publikacijom u ruci” (mada ona postoji na ekranu vašeg Web pregledača), lokacija i sadržaj resursa se često menja, nije lako odrediti tačnu veličinu sajta, pogotovo ako ne postoji mapa, tako da će kod ove vrste katalogizacije biti neophodno da se katalogizator više oslanja na svoje sudove nego na pravila.

Pri donošenju odluke o tome da li treba katalogizirati neki Internet resurs moraju se razmotriti sledeći faktori: stabilnost samog resursa, da li je dostupan javnosti, da li mu je sadržaj u celosti tekstualan, vizuelan, ili multimedijalan, da li postoje i kakve su restrikcije pri pristupu. Pošto Internet izvori značajno variraju u načinu prezentacije i samom sadržaju, odsustvo reprezentativnog tipa otežava primenu kataloških standarda. Biblioteke obično moraju da odluče da li će izvor tretirati kao monografski ili serijski, ili će izabrati format koji će najpribližnije predstaviti izvor. Uobičajni bibliografski termini kao “autor”, “naslov” ili “informacija o publikaciji” kod ovih izvora nemaju isto značenje kao u slučaju druge neknjižne građe. Pri tom je moguće i da usvojene predmetne odrednice ne mogu adekvatno reprezentovati sadržaje posredovane najnovijim tehnologijama.

Nivo katalogizacije Internet resursa takođe predstavlja problem. Biblioteke mogu da koriste jedan zapis za opis svih formata u kojima je dati naslov dostupan, ili se mogu načiniti zasebni zapisi za svaki od formata (publikacije mogu biti dostupne u štampanom obliku, na mikrofilmu ili u elektronskom obliku na Web-u).

Načelo “jedinstvenog zapisa” ima tu prednost što korisniku pruža sve informacije na jednom mestu. Neki stručnjaci smatraju da kreiranjem zasebnih zapisa korisniku dajemo zbunjujuću količinu informacija. Recimo, ako kreiramo zasebne zapise za časopise ili knjige u štampanom i elektronskom obliku, zapisi koji sadrže potpolje Opšta oznaka građe (General Material Designation), a to su oni koji ih opisuju u elektronskom obliku, odudaraće od zapisa koji ga ne poseduju (zapisi koji opisuju štampanu verziju). Korisnik pri pretraživanju kataloga stoga mora pregledati na više mesta ako želi da dobije informaciju o

svim formatima u kojima je publikacija dostupna, što može predstavljati problem za manje upućene korisnike.

U slučaju baza podataka koje sadrže veliki broj naslova, biblioteke se moraju opredeliti i za vrstu pristupa na nivou zbirke. Nivo opisivanja zavisi od vrste bibliotečke zbirke, raspoloživog osoblja i značaja Internet resursa za bibliotečku zbirku i zajednicu korisnika.

Kada je u pitanju klasifikacija Internet izvora, tip klasifikacije varira u zavisnosti od vrste i veličine biblioteke. Biblioteke širom sveta koriste različite vrste klasifikacija: od klasifikacionih brojeva Kongresne biblioteke, preko Djuieve decimalne klasifikacije, do klasifikacije po UDK sistemu. Mnoge biblioteke nude klasifikacione brojeve u svojim bibliografskim zapisima, mada ne praktikuju klasifikaciju Internet resursa po stručnim oblastima. Ipak klasifikacija Internet resursa bi bila poželjna, jer bi se tako omogućila pretraga po stručnim oblastima kroz celokupni katalog biblioteke.

Elementi bibliografskog zapisa za Internet izvore

Meri Bet Veber, autorka priručnika *Cataloging Nonprint and Internet Resources*,²⁾ u poglavlju posvećenom katalogizaciji Internet izvora, predlaže korišćenje AACR2R (1998) (to jest, dopune *Anglo American Cataloging Rules Second Edition* iz 2001. godine), ISBD(ER) (*International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources*), CONSER *Cataloging Manual Modul 31: Remote Access Computer File Serials*, i OCLC *Cataloging Internet Resources*. Svi primeri u priručniku dati su u USMARC formatu. U poglavlju se razmatraju samo dve vrste Internet izvora: baze podataka i elektronski časopisi, sa posebnim osvrtom na varijante obrade agregatorskih baza podataka koje obuhvataju veliki broj časopisa i koje mogu biti katalogizirane ili tako što će se vršiti pojedinačna katalogizacija zastupljenih časopisa ili tako što će se katalogizirati sama agregatorska baza. Elektronskim monografijama na Internetu autor se bavi u znatno manjoj meri.

Navedeni su sledeći opisni elementi neophodni za identifikaciju Internet resursa:

- Primarni izvor informacija
- Sekundarni izvor informacija
- Izbor glavnog unosa
- Fizički opis
- ISSN, ISBN ili DOI

- Kataloški izvor
- Kod za jezik
- Geografske informacije
- Naslov
- Varijante naslova
- Opšta oznaka građe
- Podaci o odgovornosti
- Izdanje
- Karakteristike datoteke
- Mesto izdavanja i/ili distribucije, ili proizvodnje ...
- Ime izdavača i/ili distributera
- Datum izdavanja, distribucije, kopirajta, proizvodnje ...
- Izdavačke celine
- Napomene
- Predmetne odrednice
- Dodatni unosi (lična i/ili korporativna imena, dodatni unosi o naslovu)
- Elektronska adresa i pristup
- Klasifikacija

Na osnovu objašnjenja i brojnih primera datih u ovom priručniku u poglavlju posvećenom katalogizaciji Internet izvora, a uz konsultovanje nekoliko onlajn kataloga koji sadrže zapise koji opisuju Internet izvore (KATNUK- elektronski katalog Narodne i univerzitetske biblioteke u Ljubljani, CROLIST elektronski katalog Nacionalne i univerzitetske Biblioteke u Zagrebu i Library of Congress Online Catalog), pokušali smo da damo par primera katalogizacije Internet resursa u COBIB.SR

KATALOGIZACIJA INTERNET IZVORA U COBIB.SR

U drugom delu rada bavimo se implementacijom, odnosno mogućnostima za katalogizaciju Internet resursa u COBIB.SR. Zapisi su dati u COMARC formatu, u skladu sa ISBD (ER)³⁾ standardom. Pošto se u međuvremenu, 2002. godine, pojavio i novi standard ISBD (CR)⁴⁾ (Continual Resources) koji se odnosi na serijske publikacije, ali i na integrativne izvore, u koje spadaju Internet resursi, konsultovan je i novi standard. Prikazane su osnovne šeme ISBD (ER), ISBD (CR),

kao i uporedni prikaz područja u ISBD (ER) šemi i odgovarajućih polja u COMARC-u, koja se u masi **n** (masi za katalogizaciju neknjižne građe) koriste za katalogizaciju Internet izvora.

OKVIRNA SHEMA ISBD (ER)- a

Područje	Propisana interpunkcija	Elementi
1. Područje stvarnih naslova i podataka o odgovornosti	[] = : / ;	1.1 Glavni stvarni naslov 1.2 Opšta oznaka građe (neobavezno) *1.3 Uporedni stvarni naslov *1.4 Podnaslov 1.5 Podaci o odgovornosti Prvi podatak * Sledeći podatak
2. Područje izdanja	= / ; , / ;	2.1 Podatak o izdanju *2.2 Uporedni podatak o izdanju (neobavezno) 2.3 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje Prvi podatak * Sledeći podatak *2.4 Dodatni podatak o izdanju 2.5 Podaci o odgovornosti koji se odnose na dodatni podatak o izdanju Prvi podatak * Sledeći podatak
3. Vrsta i opseg izvora	()	3.1 Oznaka izvora 3.2 Opseg izvora (neobavezno)

4. Područje izdavanja, distribucije		4.1 Mesto izdavanja, Prvo mesto
	;	* Sledeće mesto
	:	*4.2 Izdavač, producent i/ili distributer, itd.
	[]	*4.3 Podatak o funkciji distributera (neobavezno)
	,	4.4 Godina izdavanja, produkcije, distribucije, itd.
	(*4.5 Mesto proizvodnje (neobavezno)
	:	*4.6 Proizvođač (neobavezno)
5. Područje materijalnog opisa	,)	4.7 Godina proizvodnje (neobavezno)
		5.1 Posebna oznaka građe i opseg
	:	5.2 Druge materijalne pojedinosti
	;	5.3 Dimenzije
6. Područje izdavačke celine	+	*5.4 Podatak o propratnoj građi (neobavezno)
	(6.1 Zajednički stvarni naslov izdavačke celine ili kola
	=	*6.2 Uredni stvarni naslov izdavačke celine ili kola
	:	*6.3 Podnaslov (neobavezno)
		6.4 Podaci o odgovornosti koji se odnose na izdavačku celinu ili kolo
	/	Prvi podatak
	;	* Sledeći podatak
		6.5 Međunarodni standardni serijski broj izdavačke celine ili kola
	;	6.6 Numeracija izdavačke celine ili kola
)	

7. Područje napomena

8. Područje standardnog broja (ili alternative) i podataka o dostupnosti	=	8.1 Standardni broj (ili alternativa)
	:	8.2 Ključni naslov
		8.3 Podaci o dostupnosti/ ili cena (naobavezno)

Elementi označeni (*) mogu se ponavljati.

GLAVNI IZVORI PODATAKA

1. Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti	Unutrašnji izvor; etikete na fizičkom nosiocu; dokumentacija; kontejneri ili druga prpratna građa
2. Izdanje	Unutrašnji izvor; etikete na fizičkom nosiocu; dokumentacija, kontejneri, ili druga prpratna građa
3. Vrsta i opseg izvora	Bilo koji izvor
4. Izdavanje, distribucija	Unutrašnji izvor; etiketa na fizičkom nosiocu; dokumentacija, kontejneri ili druga prpratna građa
5. Materijalni opis	Bilo koji izvor
6. Izdavačka celina	Unutrašnji izvor; etikete na fizičkom nosiocu; dokumentacija, kontejneri ili druga prpratna građa
7. Napomene	Bilo koji izvor
8. Standardni broj (ili alternativa) i podaci odostupnosti	Bilo koji izvor

Izvor glavnog stvarnog naslova zabeležiće se u svim slučajevima u području napomena. Izvor podataka o izdanju će se zabeležiti kada god se razlikuje od izvora naslova.

OKVIRNA SHEMA ISBD (CR)-a

Područje	Propisana interpunkcija	Elementi
1. Područje naslova i podataka o odgovornosti	[] = : / ;	1.1 Glavni stvarni naslov 1.2 Opšta oznaka građe (<i>izborna</i>) *1.3 Uporedni naslov *1.4 Dodatni podaci o naslovu 1.5 Podaci o odgovornosti Prvi podatak *Sledeći podatak
2. Područje izdanja	= / ; , / ;	2.1 Podatak o izdanju *2.2 Uporedni podatak o izdanju (<i>izborna</i>) 2.3 Podaci o odgovornosti 2.4 u vezi sa izdanjem Prvi podatak *Sledeći podatak *2.4 Dodatni podatak o izdanju 2.5 Podaci o odgovornosti uz dodatni podatak o izdanju Prvi podatak *Sledeći podatak
3. Područje specifično za građu (ili tip publikacije)		3.1 Numeracija 3.2 *Drugi podaci specifični za posebnu grupu bibliotečke građe ili tip publikacije
4. Područje izdavanja, distribucije itd.	;	4.1 Mesto izdavanja i/ili distribucije Prvo mesto *Sledeće mesto

	:	*4.2	Naziv izdavača i/ili distributera
	[]	*4.3	Podatak o funkciji distributera
	,	4.4	Datum izdavanja i/ili distribucije
	(*4.5	Mesto štampanja ili proizvodnje
	:	*4.6	Naziv štampara ili proizvođača
	,)	4.7	Datum štampanja ili proizvodnje
5. Područje materijalnog opisa		5.1	Posebna oznaka građe i opseg jedinice
	:	5.2	Drugi materijalni detalji
	;	5.3	Dimenzije
	+	*5.4	Podatak o prpratnoj građi (izbornu)
6. Područje izdavačke celine	(6.1	Glavni stvarni naslov izdavačke celine ili podređene izdavačke celine
	=	*6.2	Uporedni naslov Izdavačke celine ili podređene izdavačke celine
	:	*6.3	Dodatni podaci o naslovu izdavačke celine ili podređene izdavačke celine
<i>Kod više podataka o izdavačkoj celini, svaki je naveden u obliku zagradama.</i>		6.4	Podaci o odgovornosti u vezi sa izdavačkom celinom ili podređenom izdavačkom celinom
	/		Prvi podatak
	;		*Sledeći podatak
	,	6.5	Međunarodni standardni broj serijske publikacije

		izdavačke celine ili podređene izdavačke celine
	;	6.6 Numeracija unutar izdavačke celine ili podređene izdavačke celine
7. Područje napomena		
8. Područje Standardnog broja (ili alternative) i uslova nabavke		*8.1 Međunarodni standardni broj serijske publikacije ili drugi standardni broj
	=	8.2 Ključni naslov
	:	*8.3 Uslovi nabavke i/ili cena (izborno)
	()	*8.4 Kvalifikacija (izborno)

UPOREDNI PRIKAZ PODRUČJA ISBD (ER) I UNIMARC LOKACIJA

Područja ISBD(ER)-a	UNIMARC lokacija
1. Područje stvarnih naslova i podataka o odgovornosti	200
2. Područje izdanja	205
3. Područje vrste i opsega izvora	230
4. Područje izdavanja, distribucije	210
5. Područje materijalnog opisa	215
6. Područje izdavačke celine	225
7. Područje napomena	3--
Napomene o izvoru glavnog stvarnog naslova (obavezno)	304
Napomene o vrsti, obimu i drugim karakteristikama izvora	336
Napomene o sistemskim zahtevima	337, 307

i materijalnom opisu (naziv, model i/ili broj
mašine(a), potrebna memorija, naziv(i)
operativnog(ih) sistema, softverski zahtevi
(uključujući i programski jezik), periferijski
uređaj(i)
Napomene o načinu pristupa

8. Područje standardnog broja (ili alternative) 010, 011
i podataka o dostupnosti

U nastavku su dati primeri katalogizacije tri najčešća tipa Internet izvora koji mogu biti od interesa za unošenje u bibliotečke kataloge: Web sajt posvećen Danilu Kišu (www.kis.org.yu), elektronski časopis Artmagazin (www.artmagazin.co.zu) i agregatorska baza medicinskih časopisa The Freemedical Journals Site (www.freemedicaljournals.com).

PRIMER 1: Danilo Kiš Homepage (www.kis.org.yu)

- 001** a n
b l
c m
d 0
7 ba
100 c 2003
h scc
1010 a scr
102 a scg
b sr
135 a v
b i
2001 a Danilo Kiš (1935-1989)
b Elektronski izvor
f Mirjana Miočinović, Predrag Janičić, Aleksandar Lazić
230 a Tekstualni i slikovni podaci
3001 a Nasl. sa naslovnog ekrana
3001 a Opis izvora na dan 12.05.2004.
337 a Sistemski zahtev: WWW

- 540 a** Danilo Kis homepage
6001 a Kiš
b Danilo
f 1935-1989
w Biografije
6001 a Kiš
b Danilo
f 1935-1989
w Bibliografije
675 a 82 : 929 KIŠ D.
c 929
675 a 012 Kiš D.
c 012
675 a 821.163.41-3
70201 a Miočinović
b Mirjana
4 340
70201 a Janičić
b Petar
4 340
70201 a Lazić
b Petar
4 340
85640 u <http://www.kis.org.yu/>

PRIMER 2: Artmagazin Novi Sad Jugoslavija
(www.artmagazin.co.zu)

- 001 a** n
b l
c s
d 0
7 ba
100 c 2000
d 2004
h scc
1010 a scr

- 102** a scg
b sr
135 a v
b i
2001 a Artmagazin
b Elektronski izvor
f Armagazin Web Team
230 a Tekstualni i slikovni podaci
3001 a Nasl. sa naslovnog ekrana
3001 a Opis izvora na dan 12.05.2004.
337 a Sistemski zahtev: WWW
540 a www.artmagazin.co.yu
606 1 a Likovna umetnost
675 a 73/77
c 73/77
712 a Artmagazin Web Team
c Novi Sad
4 340
85640 u <http://www.artmagazin.org.yu/>

PRIMER 3: The Freemedical Journals Site
(www.freemedicaljournals.com)

- 001** a n
b l
c s
d 07 ba
100 c 2000
d 2003
h scr
1010 a mul
102 a fra
135 a d
b i
2001 a Free Medical Journals
b Elektronski izvor
f AmadeoGroup

- 230 a Tekstualni podaci
- 3001 a Nasl. sa naslovnog ekrana
- 3001 a Opis izvora na dan 12.05.2004.
- 337 a Sistemski zahtev: WWW
- 5400 a www.freemedicaljournals.com
- 6061 a Medicina
- 675 a 61
- c 61
- 85640 u <http://www.freemedicaljournals.com/>

Zaključak:

Internet je postao nezaobilazan i dragocen izvor informacija najrazličitijih vrsta i kao takav zavređuje da neki njegovi sadržaji budu uključeni i u bibliotečke kataloge, na šta ukazuju i novi trendovi u razvoju biblioteka i bibliotekarstva u svetu. Sa daljim razvojem Interneta i uvođenjem informacionih servisa koji postoje isključivo u elektronskom obliku i dostupni su putem računarskih mreža, potreba za uključivanjem ovakve vrste građe biće još izraženija. Postojeća iskustva u primeni standarda ISBD (ER) u kombinaciji sa ISBD (CR) i odgovarajućih polja u COMARC-u, nude tehnička rešenja koja to omogućuju. Istovremeno, neophodno je razvijati odgovarajuće kriterijume i strategiju selekcije materijala koji će se uključivati u elektronski katalog, tako da potrebe korisnika budu zadovoljene na najoptimalniji način, u skladu sa profilom i tipom bibliotečke ustanove.

Bibliografija:

1. Weber, Mary Beth. *Cataloging Nonprint and Internet Resources*. New York ; London : Neal-Schuman Publishers, 2002.
2. Deegan, Marilyn, Tanner Simon. *Digital Futures: Strategies for the Infotmation Age*. London : Library Association Publishing, 2002.
3. Pattle, Ling-yuh W., Bonnie Jean Cox. *ElectronicResources: Selection and Bibliographic Control*. New York ; London : The Haworth Press, 1996.
4. Barnes, Kira. *Cataloging the Web at UNL Libraries*. *NLA Quaterly*, Vol. 33, No 4, 2002, str. 22-27.
Dostupno na: www.state.ne.us/home/nla/ncaqaterly/2002-4.htm
5. Trails to Electronic Goldmines www.und.edu/dept/library/departments/abc/mission.htm

6. ISBD(ER): *International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources (Revised from ISBD (CF): International Standard Bibliographic Description for Computer Files, recommended by the ISBD(CF) Review Group)*. Originally issued by München : K.G. Saur , 1997. dostupno na: www.ifla.org/VII/pubs/isf i na: www.nbs.bg.ac.yu/pages/article.php?id=2939
7. ISBD (CR): *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i drugih kontinuiranih izvora (Prerađeno izdanje ISBD(S): Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija)*. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 2004.

Napomene:

- ¹⁾ Weber, Mary Beth. *Cataloging Nonprint and Internet Resources*. New York ; London Neal-Schuman Publishers, 2002.
- ²⁾ Weber, Mary Beth. *Cataloging Nonprint and Internet Resources*. New York ; London Neal-Schuman Publishers, 2002.
- ³⁾ ISBD (ER): *International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources. (Revised from ISBD (CF): International Standard Bibliographic Description for Computer Files, recommended by the ISBD(CF) Review Group)*. München: K.G. Saur, 1997.
- ⁴⁾ ISBD (CR): *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i drugih kontinuiranih izvora. (Prerađeno izdanje ISBD(S): Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija)*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2004.

Rezime

U radu se razmatraju iskustva i tehničke mogućnosti za uključivanje u uzajamnu bibliografsku bazu podataka zapisa kojima se opisuju resursi dostupni na Internetu. Na primerima kataloških zapisa za tri tipične vrste web stranica ukazano je na primenu relevantnih standarda ISBD (ER) u kombinaciji sa ISBD (CR) i odgovarajućih polja u COMARC-u.

Эмина Чано-Томич
Каталогизация Интернет ресурсов
Опыты и имплементация

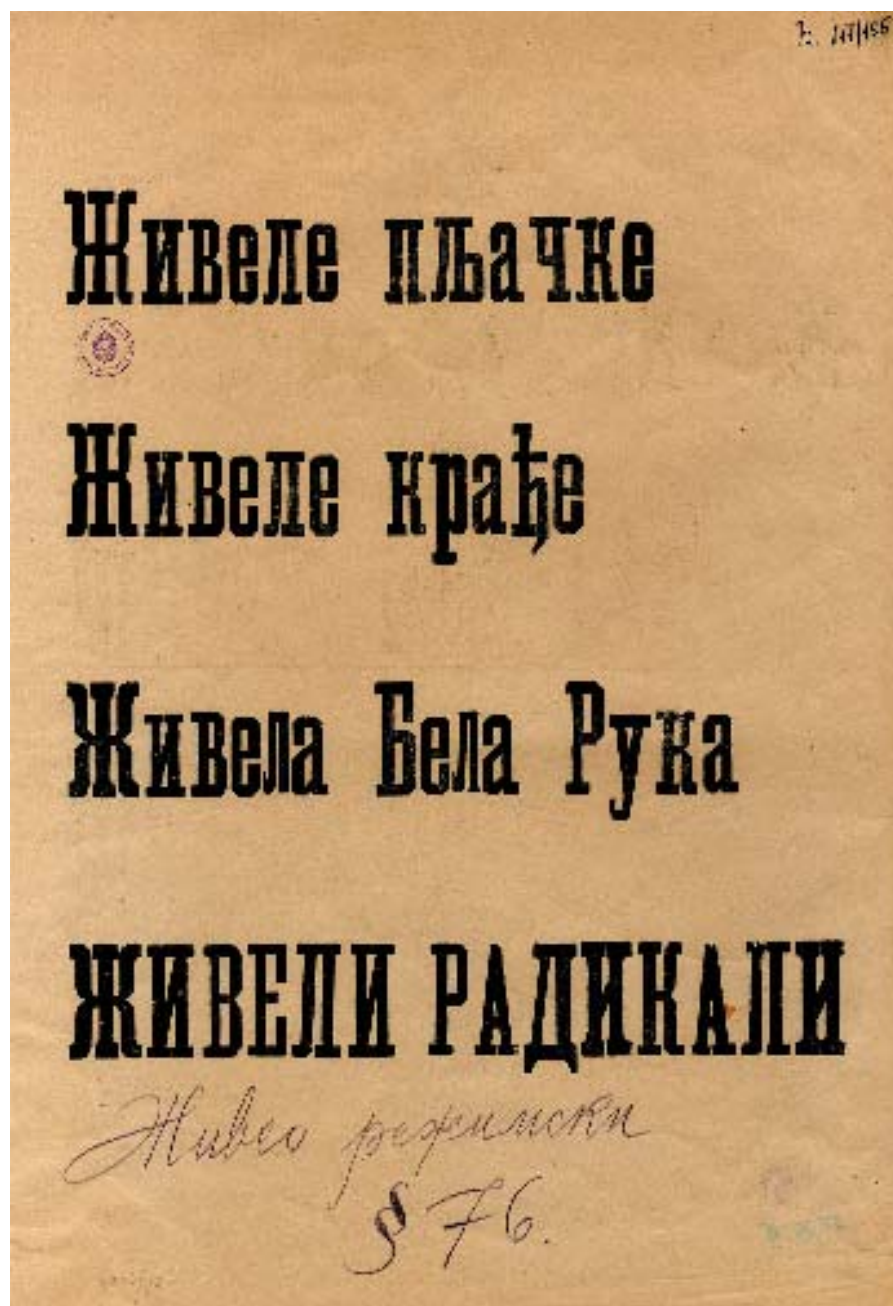
Резюме

В труде рассматриваются опыты и технические возможности для подключения к взаимной библиографической базе данных, записей, которыми описываются ресурсы доступны в Интернете. На примерах каталогических записей для трех типичных видов веб страниц указано на применение релевантных стандартов ISBD(ER) в комбинации с ISBD(CR) и соответствующих полей в COMARC.

Emina Čano-Tomić
Cataloguization of Internet Resources
Experience and Implementation

Summary

The experience and technical solutions for the inclusion of records, which describe the resources available on the Internet, within the shared bibliographic database are considered in this Paper. The application of relevant ISBD (ER) standards, in combination with ISBD (CR) and appropriate fields in COMARC are indicated on examples of cataloguing records for three regular types of Web page.

9. Живеле пљачке